

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1725

De Regula Externa Actuum Humanorum, Sive De Legibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39911

DE REGULA EXTERNA

Actuum humanorum, sive de Legibus.

CASUS V.

De essentia & proprietatibus Legum.

E Baldus Theologus interrogatur
 1. Quid sit Lex? 2. Humana, divina, & an Leges Veteris Testamenti adhuc obligent. 3. Lex affirmativa, negativa, pœnalis. 4. Favorabilis, odiosa. 5. An materia levis cadat sub præcepto gravi vel contra. 6. An actus interni. 7. An Lex naturalis, & positiva debeat promulgari. 8. Qualiter Lex Imperatoria, vel Pontificia. 9. Episcopalis, vel inferiorum Principum. 10. An Lex debeat acceptari. 11. An contra eam appellari. 12. Quid consuetudo: an possit habere vim legis. 13. Vel legem abrogare, & que ad hoc requirantur, & quid si Lex improbet consuetudinem. 14. Quid si Papa vel Princeps sit invalide electus vel de hoc sit dubium. 15. Quid circa declarationes Cardin. 16. Quid in dubio, an Lex sit promulgata vel recepta, an obliget sub mortali vel veniali &c. An sit justa &c. 17. Quid in dubio an Legi sit satisfactum. 18. Quo tempore Leges implenda. Pro resolur.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Lex?

1. R. 1. Lex in genere est *recta agendorum omittendorumve ratio*. Dividitur

primo in naturalem & positivam. Lex naturalis est dictamen quo homo ex lumine naturali à Deo sibi indito statuit, quid rectè agendum omittendumve sit, ut cum dicit, omne bonum est amandum, malum fugiendum. Lex positiva est recta agendorum ratio ab eo qui curam communitatis habet, populo denunciata, cum voluntate obligandi. *S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. Dicitur 1. recta ratio*, quia Lex debet esse de re honesta, justa & possibili. Res nimium difficilis ut status religiosus, consilia Evangelica non cadunt sub præcepto humano, nisi antecedenter, & liberè se quis ad ea obligarit. *Dicitur 2. agendorum & omittendorum ratio*, ut definitio simul comprehendat præcepta positiva & negativa. *Dicitur 3.* Ab eo qui curam communitatis habet, hoc est à Superiore, qualis in totam Ecclesiam est Papa, in totum Imperium Cæsar. *Dicitur 4.* Cum voluntate obligandi, intellige vel in conscientia vel saltem ad pœnam, in hoc enim Lex distinguitur à consilio & puro monito. *Dividitur 2. Lex* in divinam & humanam; hæc à Deo, altera ab homine lata est. Divina alia est Novi, alia Veteris

D 2

teris

teris Testamenti : Leges Veteris Testamenti, iterum sunt triplicis differentiae; aliae vocantur Ceremoniales, quae certas in Dei cultu ceremonias, & ritus praescribunt; Judiciales quae circa causas in iudicio versantur; Morales quae docent quid sit iuramentum & bonis moribus con-vel disforme ut praecipua decalogi; haec ultima adhuc obligant non tam auctoritate Veteris Legis, quam quod ab ipsa natura sunt instituta & passim à Christo Domino renovata: Judiciales & Ceremoniales cessant teste Apostolo ad Gal. 3. & 4. & si quae adhuc videantur perdurare veluti Lex decimarum & Sabbathi in Dominicam translatae, ea non obligant vi Legis antiquae, sed in vim novae Constitutionis à Christo vel Ecclesia factae. Imò ceremoniae significantes Christum adhuc venturum, ut Circumcisio, esus Agni Paschalis pro nunc prohibitae sunt & superstitiosae. 3. *Dividitur* Lex in Affirmativam quae bonum praecipit, & Negativam quae malum prohibet, & quia nunquam est faciendum malum v. g. mendacium, hinc negativa dicitur obligare semper pro semper, bonum autem quia tantum obligat pro certo tempore v. g. ad audiendum sacrum diebus Dominicis, hinc non obligat semper pro semper. 4. *Dividitur* Lex in praecipivam & poenalem, praecipiva simpliciter aliquid praecipit, poenalis poenam vel multam injungit: si Legislator ad solam poenam non autem ad culpam intendat obligare, vocabitur pure poenalis, ut dum solius poenae mentionem facit,

v. g. qui isto die ligna collegerit, punietur in duos aureos: si velit obligare ad poenam & culpam mixta vocabitur. Quanam autem leges sint mere poenales, quanam autem mixtae, ex verbis Legis & consuetudine quae optima Legum interpret est, desumi debet. *Suar. de leg. l. 5. c. 4. num. 8. 5. Dividitur* Lex in favorabilem & odiosam, *favorabilis* dicitur, quae legislator primario intendit beneficium & favorem eorum quibus datur, quamvis secundario redundet in odium vel poenam, *odiosa* vero primario intendit quid odiosum vel poenale, etsi secundario redundet in favorem, quae distinctio notanda est, quia *odia restringi, favores convenit ampliari, reg. jur. 15. in 6. 6. Denique* si Lex dirigatur ad communitatem, proprie lex dicitur, si ad unum vel alterum privatum praecipuum potius vocandum est.

QUAER. II. Quid circa materiam Legis?

RE. I. Ut Lex aliqua obliget sub mortali debet esse de materia quae secundum se vel circumstantias considerata sit aliquid notabile, aut notabiliter conducens ad finem praecipui, hinc esus pomi in paradiso quamvis in se fuerit quid leve, quia tamen notabiliter conducebat ad finem à Deo intentum scilicet ad praestandum Deo tanquam supremo Domino primum obedientiae homagium, erat peccatum mortale: Si res praecipua spectato etiam fine & circumstantiis maneat absolute levis, non potest subistere obligationi gravi, ut habet *communis*, quia Lex essentialiter est rationalis

nabilis & conveniens, videtur autem esse irrationabile & bono communi inconveniens obligare graviter ad materiam simpliciter levem; e contra quamvis materia sit gravis, potest tamen præcipi sub solo veniali, cum enim sit in potestate legislatoris illam omnino non præcipere vel tantum præcipere sub pœna (loquor de re non præcepta vel prohibita lege naturali) cur non sub veniali? voluntas enim legislatoris est anima legis. 2. Actus merè interni per se non cadunt sub præcepto humano aut Ecclesiæ, est *communior cum D. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. & q. 100. a. 9.* Ratio est quod jurisdictio humana non extendat se nisi ad actus sensibiles & humano modo cognoscibiles, ideòque *C. sicut de simon. dicitur Ecclesiam non judicare de occultis, hoc est merè internis. Dixi per se*: Nam concomitanter seu quatenus actus interni requiruntur ad honestatem vel valorem actus externi, utique lege humanâ præcipi possunt, ut docet *communissima*, hoc ipso enim quod præcipitur confessio, concomitanter præcipitur dolor & propositum, & cum prohibetur homicidium voluntarium, etiam prohibetur interna voluntas occidendi, sine hac enim homicidium non est voluntarium: item cum præcipitur susceptio vel administratio Sacramentorum vel oratio, per cõsequens præcipitur intentio, sine hac enim consistere non possunt.

7. QUÆR. III. An & qualiter Lex debeat promulgari?

8. 1. Lex naturalis saltem quoad prima principia non indiget externè

promulgari, quia ex interno & naturali rationis lumine satis innotescit.

2. Lex positiva pro tota communitate lata ut obliget, debet publicè sive scripto, sive per præconem promulgari. *S. Th. q. 90. a. 4.* Cum enim Lex sit communis vivendi regula, debet ita proponi, ut omnibus facillè possit innotescere, non enim requiritur ut singulis intimetur, hoc enim foret moraliter impossibile. 3. Leges Imperatoriæ ut ubique obligent, in singulis Imperii provinciis publicari debent, & postquam publicatæ sunt, si certum tempus non exprimitur, non obligant nisi post bimestre, etiam si alicui citius de promulgatione constituerit. *Novel. 66. c. 1. Suar. Pirhing. L. 1. decret. tit. 2. num. 26. Engel. Rob. König ibid. num. 20. Krimer num. 121. Schmalzg. num. 27.* 4. Quamvis Leges Pontificiæ causas beneficiales concernentes statim à die publicationis in curia Romanâ factæ vim suam habeant, ut secundum eas causæ in curia decidi debeant, leges tamen quæ conscientiam concernunt, & pro tota Ecclesiâ vel pluribus provinciis latæ sunt, ut leges circa censuras Ecclesiasticas, circa jurisditionem Confessoriorum & similes, valde probabiliter non obligant nisi in singulis diocesisibus promulgatæ, idque tantum post bimestre à facta publicatione, nisi aliter in ipsis decernatur, qualiter decernitur in *Tridentino*, ut irritatio matrimonii clandestini primum post triginta dies à die promulgationis factæ in Parochia vim habeat, *Sar. Angel. Medim. Nav. Mol.*

D 3

10, 2.

to. 2. disp. 395. & 995. Engel. L. 1. decret. tit. 2. à num. 6. Konig loc. cit. Gibalin. to. 2. L. 7. c. 2. q. 1. num. 7. March. Sannig de leg. to. 3. dist. 3. q. 6. aliique apud Reiffensl. tr. 2. dist. 1. n. 26. contra Laym. Pirhing. loc. cit. & alios sustinentes leges Pontificias hoc ipso obligate quod cognoscantur Romæ esse promulgatæ. Ratio est 1. quia standum est Jure Civili, ubi Jus Canonicum aliud non statuit, ergo cum Jure Civili ad legis obligationem requiratur publicatio in singulis provinciis, & dilatio duorum mensium, ac Jus Can. de lege Ecclesiasticâ aliud non statuat, idem ad hanc requiretur.

2. Pius IV. in Bulla super observantia Tridentini dicit: *Jure communi sancitum est, ut Constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Cum ergo illud tempus non sit determinatum Jure Canonico, ex Jure Civili ad duos menses determinandum erit, & quia duo menses non sufficiunt ut publicatio Romæ facta omnibus possit innotescere, requiritur publicatio in omnibus diæcesibus, idque de lege irritante aut auferente jurisdictionem v. g. Confessarii in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ admittit Laym. L. 1. tr. 4. c. 2. n. 7. alioquin contrarius, & c. 3. n. 3. dicit non esse damnandum culpæ aut pœnæ eum qui legem Pontificiam in sua diæcesi non promulgatam, nec usu receptam non servat.

5. Quoad leges inferiorum Principum vel Episcoporum sufficit eas in principaliori aliquo loco publicè promulgari, & statim à promulgatione etiam ante

lapsum duorum mensium, nisi aliter statuatur, obligabunt omnes notitiam habentes, & de his intelligitur c. 1. de postul. Pral. ubi dicitur: *Sufficit ut ad Constitutionis observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam.* Engel, Laym. loc. cit.

QUÆR. IV. Quid circa acceptationem vel receptionem legum?

R. *Sequentia.* 1. Subditi in conscientia tenentur acceptare legem justam sive Civilem, sive Ecclesiasticam. Est nunc certum ex Prop. 28. ab Alex. VII. damnata: *Populus non peccat etiamsi absque ullâ causâ non recipiat legem à Principe promulgatam.* Ratio est quod de lege naturæ subditus Superiori legitime mandanti teneatur obedire, si enim voluntate & non necessitate parent, jam cessat vinculum obedientiæ & hoc ipso desunt esse subditi. Deinde non acceptare legem justam Superioris est resistere potestati à Deo ordinatæ: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Ad Rom. 13. 2. Etsi peccent qui legem rationabilem sine causâ non acceptant, si tamen legislator id sciat, & receptionem non urgeat, censetur legem revocare, vel saltem lex post decennium erit præscripta. 3. Principes mediati vel Episcopi obligantur summi Principis vel Papæ mandata in suis provinciis promulgare eorumque acceptationem, & observantiam urgere: id enim exigit bonum commune, & illorum subjectio. 4. Si populus putet se habere justum gravamen contra legem, poterit appellare, si legislator Superiorem habeat,

10.

11.

si verò independens vel Supremus fuerit, per supplicam rogandus erit pro mitigatione vel revocatione legis, pendente vero appellatione vel supplicatione obligatio legis suspendetur saltem ex præsumpto piæ Matris Ecclesiæ vel Principis consensu, & ita habere praxin docent plures Theologi apud *La Croix L. 1. num. 639. & Sannig q. 7. n. 4.* Quod si Superior auditâ appellatione vel supplicatione taceat, hoc ipso censetur legem remittere, nisi aliunde constaret quod taciturnitas esset per modum indignationis, & repulsæ, ut si Superior non obstante supplicatione urgeret ejus executionem; tunc enim potius firmatur quam revocatur lex, eritque observanda etiam si sit dura, modò non superet infirmitatem humanam. In dubio an lex sit justa, præsumptio est pro lege. 5. Si subditi scienter acceptent legem de se invalidam, eo quod sit contra eorum jus, cui efficaciter renunciare possunt, lex fiet firma; si verò Legislator excedat limites suæ potestatis v.g. Princeps laicus vult inducere diem festum vel citare Clericum, lex manebit infirma quamvis acceptetur. Ratio est quia Legislator tunc non habet potestatem condendi ejusmodi legem, nec acceptantes potestatem tribuere possunt. *DD. cit.*

13. QUÆR. V. Quid circa consuetudinem?

R. Sequentia. 1. Consuetudo est jus diuturnis moribus & tacito populi consensu introductum, unde patet causam consuetudinis esse mores &

actus populi sæpè repetitos. 2. Ut consuetudo habeat vim legis, debent hi actus esse frequentati animo introducendæ consuetudinis, vel obligationis, nam consuetudo orta ex actibus meræ devotionis, liberalitatis, aut gratiæ, nullam inducit obligationem, hinc licet populus sæpè det eleëmofynas, ad pullum Angelicum preces persolvat, aquam benedictam in introitu Ecclesiæ percipiat, multoties aliquem ad mensam invitet, nulla tamen inde oritur obligatio: quia hi actus non fiunt animo se obligandi. In praxi censetur consuetudo animo obligandi introducta, si à majore parte populi sollicitè & cum difficultate observetur, sitque de re valde utili bono communi; si prudentes malè sentiant de transgressoribus; si Superiores sub pœnâ ejus observantiam urgeant; extra has vel similes circumstantias, & in dubio, consuetudo potius habenda est pro voluntaria & supererogatoria, quam pro obligatoria, sicut in dubio an verba vel voluntas Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, præsumitur monitum, nam *in obscuris quod minimum est sequimur, reg. jur. 30. in 6.* 3. Nulla consuetudo præscribere potest contra legem naturalem vel divinam, quia hæc leges non dependent à voluntate subditorum vel Legislatoris humani, ut clarum est. 4. Certum est quod consuetudo abrogare & quasi præscribere possit contra legem humanam; ad hoc tamen requiritur 1. ut sit introducta animo legem abrogandi; actus enim non operantur ultra intentionem

14.

agea-

agentium, *L. 19. ff. de reb. cred. 2.* Requiritur consensus Superioris vel personalis, qui datur ab ipso Legislatore sciente consuetudinem, eamque tacite vel expresse approbante, vel legalis, seu generalis, qui datur per legem vel jus generaliter approbans consuetudinem rationabilem, et si Legislator ignoret hic & nunc agi contra legem suam; hunc legalem consensum sufficere cum communiore docet *Suar. L. 7. de leg. c. 13. num. 6. Engel L. 1. tit. 4. n. 19. Rob. Konig ib. n. 17. Schmalzgrub eod. tit. num. 15.* contra *Laym. Pirhing &c.* Ratio est quia jura plus non requirunt quam ut consuetudo sit rationalis & praescripta, ut patet ex *e. fin. de consuet. L. 32. L. 35. ff. de leg. praescriptio* autem contra ignorantem procedit: & moraliter est impossibile ut Papa vel Legislator sciat omnia statuta, & consuetudines locorum, & tamen non omnes improbentur. 3. Ut consuetudo contra legem praevalere, requiritur tempus legitimum, & quidem contra legem civilem sufficere decennium, admittunt plerique, contra leges vero Ecclesiasticas antiqui requirunt 40. annos, quia hoc tempus requiritur ad praescribendum contra Ecclesiam. E contra *Palao Less. Lugo de just. dis. 7. num. 94. Havn. Sannig dist. 4. q. 1. n. 5. Reiffenstuel L. 1. tit. 4. à n. 105. Schmalzg. n. 9.* verius dicunt consuetudinem decennalem etiam sufficere ad abrogandam legem Ecclesiasticam, idque cum mala fide, & scientia legis, *Bonac. Suar. c. 18. n. 14. Lug. n. 96. Eng. num. 15.* Ratio est, quia hic non est proprie praescri-

prio, aliàs enim nec sufficeret decennium ad abrogandam legem Principis saecularis, & contra legem Pontificis Rom. requirerentur 100. anni, quia tot requiruntur ad praescriptionem contra Ecclesiam Rom. Itaque consuetudo abrogat legem proprie ex consensu Legislatoris, qui legem remittere potest, etiam iis, qui per decennium scienter & mala fide contra eam operantur, & consuetudo non abrogat legem nisi introducta cum animo legem abrogandi; sed non potest adesse animus legem abrogandi, quin adsit scientia legis seu mala fides, ergo. §. Si lex expresse improbet omnem consuetudinem etiam consequentem legi contrariam, sicut improbat omnem consuetudinem contra immunitatem Ecclesiasticam, nulla consuetudo contra istam legem praevalere poterit, nisi ex post cessent circumstantiae, propter quas consuetudo adversa legi reprobatur. *Palao Schmalzg. n. 23.* vel advenit causa à Legislatore non praevisa *Eng. n. 15.* Ex dictis.

Deduces seqq. 1. Si Papa aut Princeps dubie vel invalide electus vel etiam intrusus ab Ecclesia aut republica nondum sit receptus, vel toleratus, ejus leges non obligant subditos, quia libertas subditorum ante electionem erat in certa possessione, à qua per dubiam vel invalidam electionem non ejiciuntur; si vero pacifice tolerantur, hoc ipso habentur pro legitimis incipiuntque eorum leges obligare *Sanch. Spor. in decal. L. 1. c. 1. n. 95.* Si tamen leges Papae tantum sint promulgatae Romae, & non in partibus,

15.

iis

- ius, probabiliter hinc non obligor, etiam si certus sim de promulgatione facta Romæ. Excipe nisi leges Pontificiæ contineant materiam Fidei vel Jure naturæ obligantem, tunc enim indubitatum est omnes notitiam habentes statim obligari ex lege altiori, & quamvis de stylo Curie Romanæ Papales Bullæ Romæ publicatæ dicantur habere vim ubique obligandi, hoc tamen probabiliter solum obtinet circa causas beneficiales, & similes in quibus Summ. Pontifex liberam potestatem habet, non vero circa ea, quæ proximè conscientiam contingunt; hæc enim debere in partibus publicari docent *AA. cit. num. 8.* & colligitur *arg. c. tum infirmitas 13. de pæn. 2.* Declarationes Cardinalium S. Congregationis, quamvis sint magnæ autoritatis, non tamen habent vim legis, nec obligant in conscientia nisi à Papa sint examinatæ, & approbatæ, tunc enim immediatè censentur exire à Papa, nec requirunt, ut ejusmodi declarationes legaliter promulgentur, sed sufficit quod ex fama vel aliter de iis certo moraliter constet; cum enim non faciant novam legem, sed tantum explicent antiquam, satis est antiquam semel fuisse promulgatam. *Lexana, Zypæus, Eng proem. n. 16. Reiffenst. ib. num. 130.* & indubitato habere vim legis, si de mandato Papæ legitime promulgentur, docet *Schmalzg. dissert. proem. num. 375.*
27. 3. In dubio an sit lex, non præsumitur, nisi probetur; in dubio an sit promulgata, præsumitur non esse, nisi fortè constaret illam aliquan-
- R. D. Jansen Pars I.*

do fuisse usu receptam, tunc enim merito præsumeretur promulgata fuisse, ex communiter enim contingentibus prudens est præsumptio, atqui communiter contingit ut leges usu non recipiantur, nisi sint promulgatæ, ergo. *Viva opusc. 2. q. 4. a. 1.* Nec obstat quod promulgatio sit quid facti, nam facta etiam prudenter præsumuntur ex iis, quibuscum communiter conjungi solent. In dubio an lex sit recepta, attendenda est praxis timoratorum: si de hac constare non possit & lex sit talis ut ejus valor pendeat ab acceptatione populi, ut multæ leges civiles, præsumitur non recepta, quia dubitatur de ejus essentia: si ejus valor non dependet ab acceptatione populi, præsumitur recepta, quia supponitur legis essentia, & tantum dubitatur de accidente, ergo lex est in possessione contra libertatem: in dubio an lex vel consuetudo obliget sub mortali vel veniali, an verba Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, si dubium ex modo præcipiendi, ex judicio & praxi prudentum, quæ optima legum est interpret, resolvi non possit, standum est pro obligatione levi vel puro monito. *Juxta reg. 1. cit. in obscuris quod minimum est sequimur.* Si lex est certa, & causa excufans sit dubia, manet legis obligatio: neque enim per excufationem dubiam eximitur quis à lege certa, ut habet *communis*; quia lex manet in possessione; in dubio an lex sit justa, est præsumptio pro lege, & Superiore, tum quia Deus Superioribus specialiter assistit; tum quia bonum

E

COM-

18.

cōmune tunc exigit obedientiam: tum quia Superior est in possessione authoritatis imperandi. *vid. Vivam opusc. 2. q. 4. a. 3.* 4. Si lex est certa, & negativè dubites, id est, non habeas grave motivum judicandi, quod satisfeceris legi, omnes dicunt te obligari lege, quia lex est in possessione, & legi certæ non satisfit per solutionem incertam. Si verò dubites positivè, seu habeas motivum probabile quod satisfeceris legi, probabiliter non obligaris lege, quia habes motivum grave judicandi quod satisfeceris legi, *La Croix L. 1. n. 600.* Quid autem sit probabilius, non resolvit, *itaque dico*, quod probabilius non sit absolutus à lege, qui tantum probabiliter satisfecit legi, idque vel maximè, si probabilitas sit in utramque partem, v. g. certus sum me admisisse grave furtum, & in utramque partem positivè dubito an sim vel non sim confessus, probabilius adhuc confiteri teneor: idem est si certò contraxi debitum, & probabiliter tantum judicem me satisfecisse. *Sanch. Rebell. Vasq. Bardi de confc. disc. 6. c. 9. §. 16. Lugo de just. d. 18. num. 12. Dicast. de rest. d. 5. num. 202. contra Tanner. Schilders de confc. 1. 2. num. 92.* Probatum 1. Ut primum contraxi debitum vel admisit furtum, lex confitendi & solvendi est certa, sed legi certæ non satisfit per solutionem incertam, & probabilem, ergo. 2. In æquali probabilitate prævalet illa pars, pro quâ est possessio, sed lex confitendi & solvendi est in possessione; non enim ab illâ ejicitur per satisfactionem probabilem, sicut ab agro justè possesso non ejicitur

per jus alterius probabile, ergo. *Si dicat*, satisfactio probabilis facit ut lex confitendi & solvendi non sit amplius certa: *Contra est*, saltem lex confitendi furtum certo extitit, ideoque pro ipsa est præsumptio & possessio, usque dum certò probes ei esse satisfactum; sicut est præsumptio pro agro à me bonâ fide possesso, usque dum certo probes agrum esse tuum. Et sicut certa possessio agri non eliditur per rationem probabilem, quod ager sit tuus: sic & certa legis possessio non eliditur per satisfactionem probabilem. 3. In pari causâ melior est conditio possidentis, idque non tantum in materiâ juris, sed & in materiâ aliarum virtutum, ut cum communiori ostendi, *Cas. 2. n. 5.* & Ratio est, quia ipsa possessio est aliqua præminencia, propter quam in pari causa præferri debet possidens, ergo etiam lex possidens saltem in pari probabilitate præferri debet. 4. Si sint duo horologia probabilia, & in uno sonuerit duodecima noctis, & non in altero, manet obligatio orandi, quia lex certa orandi est in possessione, & excusatio ob sonitum duodecimæ est tantum probabilis, ut in terminis habet ipse *La Croix n. 586.* ergo & in aliis casibus quando tantum est probabiliter satisfactum legi, est obligatio satisfaciendi, & lex manet in possessione. 5. Si quis positivè dubitet de valore matrimonii bonâ fide contracti, tenetur lege matrimonii, eo quod matrimonium sit in possessione, ergo & hic. 6. Confessio & solutio sunt quid facti, sed factum in dubio non præ-

19.

præsumitur, ut patet ex n. 14. ergo.
 7. Qui tantum probabiliter solvit
 debitum, condemnaretur in foro ex-
 terno, ergo etiam in foro interno
 non est liber, quia forum internum
 debet concordare foro externo, nisi
 appareat quod externum fundetur in
 falsâ præsumptione. *Neque obstat*
 quod debitor etiam sit in possessione
 suæ pecuniæ, nam dubium non ver-
 satur immediatè circa ipsam pecu-
 niam cujus sit, sed circa jus petendi
 debitum, an sit, nam qui ex pœni-
 tentia vel voto debet eleemosynam,
 & negativè dubitat an dederit, etiam
 possidet suam pecuniam, & tamen
 in illo dubio non stat possessio pro
 ipso, ut fatentur omnes, sed pro
 obligatione pœnitentiæ, & voti, quæ
 semel exitit, & non probatur extin-
 cta, ut dicam *Cas. 41. num. 10.* Si
 leges tempus nullum determinent,
 ut primum commodè possunt, imple-
 ri debent, *reg. 14. ff. de reg. jur.* Si
 vero certum tempus, horam vel diem
 determinent, veluti lex recitandi ho-

20.

ras Canonicas ab unâ duodecimâ no-
 ctis ad alteram; lex jejunandi ab
 anno ætatis 21. completo; lex non
 suscipiendi Subdiaconatum ante an-
 num vigesimum secundum inchoa-
 tum, communis est sententia & o-
 mnium Fidelium sensus hoc tempus
 accipiendum esse de momento ad mo-
 mentum, non quidem mathemati-
 cè, quia momenta mathematica à
 nobis non sunt cognoscibilia, eo quod
 ignoremus, quod punctum tempo-
 ris imaginarii præcisè sol attigerit,
 sed Ecclesiasticè, ita ut nos regule-
 mus juxta Calendaria approbata, &
 horologia communiter bene regula-
 ta: si alicubi plura sint hujusmodi
 horologia, possum sequi quodlibet,
 non tamen cum certâ viola-
 tione alicujus legis, ut explicavi *Cas.*
3. num. 21. Ratio est consuetudo
 Ecclesiæ, quæ est optima legum in-
 terpres, & aliter non possemus sci-
 re, quando præcisè inciperet
 vel desineret obligatio
 ejusmodi legis.

E 1

CASUS

CASUS VI.

De subiecto Legum seu de iis qui legibus obligantur.

FRemundus Princeps à suo Confessario quærit: 1. *An teneatur propriis legibus.* 2. *Quid in statu Aristocratico & Democratico.* 3. *An Clerici obligentur Lege Principis? quid de Lege præjudicante immunitati Ecclesiastica.* 4. *An legibus obligentur infideles, heretici.* 5. *Ebrii, pueri.* 6. *Amentes.* 7. *An peregrini obligentur legibus locorum per quæ transeunt.* 8. *An legibus communibus.* 9. *An gaudeant privilegiis loci in quo sunt.* 10.-11. *An obligentur legibus suæ patriæ? an Religiosi ubique suis Regibus.* 12. *Quid de exeunte è loco obligationis ad locum ubi non est obligatio.* 13. *Quid si suo loco poterat satisfacere legi v.g. audire Missam, an non audita possit exire.* 14. *Quid de eunte ex loco ubi non est obligatio ad locum ubi est obligatio.* 15. *An liceat ponere impedimentum legi.* 16. *Quid si ideo ponatur ut quis excusetur à lege.* 17. *Quid de lege naturali & divina.* 18. *An sit obligatio removendi impedimentum aliunde positum.* 19. *Quid de eo qui ponit rem præceptam absque animo satisfaciendi. Pro resolut.*

QUÆR. 1. *Quinam obligentur Lege?*

1. *Leges non obligant, nisi subditos; hinc 1. Legislatores non obli-*

gatur propriis legibus, neque quoad vim coactivam, ita ut incurrat pœnam à se statutam, uti fatentur omnes, neque directè quoad vim directivam, seu in conscientia, maxime in iis quæ ejus statum vel auctoritatem dedecent; ut si lex prohibeat portare arma, vel pretiosas vestes: Ratio est: quia etiam vis directiva ex jurisdictione oritur, quam quis in seipsum non potest exercere, cum nemo respectu sui possit esse Superior simul, & inferior: deinde talis obligatio esset inutilis; cum enim obligatio legis pendeat à voluntate Legislatoris, toties posset eam tollere quoties legem observare nollet, in aliis vero quæ Legislatorem ipsum non dedecent, tenetur & ipse suis parere legibus, non quidem vi propriarum legum, sed ex dictamine rectæ rationis, quâ Princeps tanquam caput tenetur se conformare reliquo corpori: minus tamen, & seculo scandalo ac turbatione populi plerumque tantum venialiter peccat Princeps propriam infringens legem: Ratio est quod tantum videatur esse levis deordinatio, quod tanquam caput se hic, & nunc non conformet reliquo corpori. Bonac. Less. & alii. 2. *In statu Aristocratico, ubi Optimates dominantur, & in statu*

3. **Statu Democratico**, ubi potestas est penes ceterum populi, quilibet ex Optimatibus, & ex populo directè obligatur publicatis legibus, quia quilibet ex Optimatibus & popularibus est verus subditus respectu totius ceterum Optimatum in statu Aristocratico, tum populi in statu Democratico. Clerici non obligantur directè legibus Principis vel Magistratus sæcularis, quia hi nullam in illos vel illorum bona etiam patrimonialia (ut bene notat *Engel lib. I. tit. 2. n. 35.*) jurisdictionem habent: aliud est de bonis feudalibus, quæ non absolutè, sed sub certis reservationibus, & salvo Jure feudali in Clericos transeunt: itaque ad leges civiles Clerici tantum obligantur indirectè ex æquitate vel decentia naturali, vi cuius pro bono pacis una pars communitatis tenetur se conformare reliquis; debent tamen ejusmodi leges esse necessariæ pro bono communi, & non adversari Ecclesiasticæ immunitati, veluti lex de non vendendis frugibus extra patriam, de non admittendis peregrinis mercibus &c. Clerici has leges transgredientes plerumque tantum peccant venialiter, nisi adsit scandalum, damnum tertii, vel Reip., aut leges simul sint juris naturalis, ut servare jura contractuum, taxas mercium; tunc enim Clerici æquè obligantur quam alii *Azor, Suar. de leg. l. 3. c. 34. num. 13.* Nunquam tamen ob transgressionem à laicis puniri poterunt v. g. per confiscationem frugum, vel mercium, quia à jurisdictione eorum præsertim coactiva sunt planè

exempti: Imò si Superiores laici ferant leges immunitati Ecclesiasticæ præjudicantes, quibus v. g. Ecclesiæ vel loca pia fiunt inhabilia ad acquirendas possessiones, vel bona immobilia, hæ leges erunt illicitæ & irritæ, nec non ferentes incurrunt excommunicationem latæ sententiæ ab Honorio III. *C. Noveritis de sent. exc.* quæ confirmata est à *Trid. sess. 25. c. 10.* 4. Catechumeni, Judæi, aliique infideles, etsi obligentur legibus civilibus suorum Principum, non tamen Ecclesiasticis, quia nondum sunt subiecti Ecclesiæ per baptismum; aliud est de hæreticis legitimè baptizatis, 5. Ebrii & habentes lucida intervalla manent subditi legibus, quamvis per accidens non peccent eas infringentes ob defectum rationis; hinc peccant qui eos inducunt ad earum transgressionem offerendo v. g. die Veneris carnes; Econtra offerendo eas pueris ante septennium non peccatur, quia pueri ante illam ætatem probabilius nondum sunt subditi legibus humanis, quæ feruntur humano modo, ideoque pro iis tantum qui habent usum rationis, qui ante septennium non præsumitur, eo quod leges positivæ attendant ad ea quæ plerumque contingunt. *L. nam ad ea. ff. de leg. 6.* Perpetuò amentes etsi non obligentur legibus humanis, tamen subiecti sunt legibus naturæ, hoc ipso quod participant naturam rationalem, hinc quamvis ipsi per accidens ratione uti non valeant, peccant tamen qui eos inducunt ad transgressionem legis naturalis, v. g. ad blasphemandum,

E 3

forni-

fornicandum &c. quia cum hæc sint intrinsecè mala, tribuuntur principali libero agenti, qui amentis operâ velut instrumento utitur: e contra non esse illicitum iis offerre carnes vel iis die festo opera servilia imponere, docet *Laym. L. 1. t. 4. c. 12. num. 3.* eo quod non sint subjecti legibus Ecclesiæ, ideoque non videatur esse malum causare ut id faciant, quod nullâ lege iis prohibitum est. Quoad esum carnis consentio; quoad opera servilia puto peccare eum, qui ea die festo perpetuò amenti imponit saltem suo nomine in suam utilitatem, tunc enim censetur ipse imponens per amentem tanquam per instrumentū vivum laborare: sicut ergo peccat qui per equum, bovem, vel alium tanquam per instrumenta laborem servilem diebus festis exercet, quamvis certum sit jumenta nulli legi esse subjecta, sic a potiori, qui per amentem; aliud est de esu carnis, nam eas offerens non censetur per amentem edere, secus qui facit eum in sui commodum laborare.

7. QUÆR. II. An peregrini & viatores obligentur legibus locorum per quæ transeunt?

R. Peregrini & viatores regulariter non obligantur specialibus illorum locorum præceptis, per quæ transeunt. *Sagr. Less. L. 4. de just. c. 2. n. 49. Laym. & quoad peregrinos consentit Sanch. L. 1. moral. c. 12. Diana, Sannig de leg. dist. 3. q. 8. num. 9. Ant. Herman. Thes. 5. Eng. num. 31* Unde si in tali loco sit speciale festum vel jejunium, non tenetur audire Missam vel jejuna-

re: Ratio est quia nullo modo sunt subditi talis loci, vel Superioris, neque ratione originis, domicilii, contractus, vel delicti, ergo ejus legibus non obligantur, sed solum communibus. *Dixi 1. regulariter*, quia peregrini utique tenentur servare leges & solennitates contractuum, quia contractus tortiuntur forum loci in quo celebrantur, *c. fin de ser. comp. L. 19. ff. de jud.* Item tenentur servare leges quarum violatio cederet in scandalum aliorum, in damnum vel injuriam loci, in quo existunt: hinc non licebit illis inde contra prohibitionem evehere vel illuc inferre frumenta, merces, portare arma prohibita, vendere supra statutum pretium &c., exigunt enim æquitas naturalis, ut, qui in alieno loco sentiunt commodum transitus, etiam sentiant onus legum necessariorum pro conservatione loci: ex hoc capite viatores etiam tenentur solvere pedagagia, vectigalia. *AA. cit.* *Dixi 2. Specialibus illorum locorum præceptis*: nam legibus communibus utique obligantur, etiam si forsitan illæ in suo territorio non sint receptæ, vel contrario usu abrogatæ, unde Belgæ, cui in sua patria licitum est diebus Sabbathinis inter Nativitatem Christi & Purificationem B. M. V. comedere carnes, existens istis diebus Coloniz tenetur abstinere ex communi lege Ecclesiæ, *communis cum Laym. de leg. c. 12. n. 3.* & Ratio est quod in sua patria tantum excusetur per consuetudinem, quæ utpote contra jus commune, est odiosa, & restringitur tantum ad locum in quo viget, sicut statu-

statutum aut privilegium locale *arg. c. 2. de Constit. in 6. Dixi 3. locorum per qua transeunt*, nam si per majorem partem anni intendant ibi manere, jam à prima hora tenebuntur ad statuta talis loci, quia per quasi domicilium facti sunt subditi. Econtrà quamvis peregrini non teneantur statutis specialibus locorum, attamen privilegiis, consuetudinibus, aut statutis favorabilibus illorum locorum per quæ transeunt, uti possunt, hinc Germanus transiens per Belgium poterit antedictis diebus Sabbathinis ibidem comedere carnes, & apud Hispanos intestina; item in loco ubi quadragesima juxta novum Calendarium est absoluta, non jejunare, etsi in loco sui domicilii adhuc jejunetur. *Sanch. L. 1. mor. c. 12. Less. Bonac. Reiffenst. n. 40. La Croix L. 3 p. 2. num. 1271.* Econtrà si in loco sui domicilii quadragesimam absolvit, non tenetur jejunare in loco ubi existit, etiamsi ibi quadragesima adhuc perduret, modo absit scandalum. *DD. cit.*

10 QUÆR. III. An peregrinus obligetur legibus suæ patriæ, quando alibi est, ubi illæ non vigent?

1. Regulariter non obligari *Suar. c. 32. Engel. Konig L. 1. t. 2. & ibid. Schmalzg. num. 41. Herman. Thes. 4.* Ratio est, quod statuta localia cohæreant loco, nec extendantur ultra territorium statuentis etiam respectu subditorum, *c. 2. de Constit. in 6.* Unde si in tua patria sit dies festus vel jejunium, alibi existens, ubi jejunium vel festum secundum Jus commune non est, non teneris jejunare vel audire Sacrum, nec Clericus extra Diæcesin

existens tenetur lege sui Episcopi, quâ v. g. prohibet lusum chartarum. *Dixi regulariter*, nam si transgressio statuti vergat in detrimentum loci, vel injuriam Magistratûs, aut Principis, etiam extra territorium obligantur subditi, ut si statutum sub certâ pœnâ prohibeat de Principe loqui injuriosa, aut præcipiat Clericos etiam absentes comparere in Synodo, vel cives in Magistratu: idem à potiori tenet de religiosis, qui non ratione territorii, sed ratione obedientiæ suis Superioribus subjecti sunt, ideoque eorum statutis & mandatis ubicunque terrarum obligantur, quin & in alieno territorio citari, excommunicari, & propriâ autoritate capi possunt. *Sylvest. V. excommunicatio num. 15.* Ex dictis

Deduces seqq. 1. Qui bonâ fide vel negotiorum causâ abit è loco in quo erat obligatio v. g. jejunii vel audiendi Missam, ad locum, in quo non est talis obligatio, excusatur ab his: Si vero ideo exeat, ut se à lege eximat, plures dicunt eum manere obligatum lege, eo quod fraus ei non debeat patrocinari, *c. Sedes, & c. ex tenore de rescript. sed probabilius est eum excusari, quia utitur jure suo; lex enim non prohibet exire è loco, sed tantum præcipit ut observetur ab iis, qui existunt in loco, nec fraus ei patrocinatur, quod solum improbant cit. textus, sed conditio loci, & nullus videtur dolo facere qui jure suo utitur. Reg. 15. ff. de reg. juris. Salmantic. Illung. t. 1. d. 2. n. 23. Mezger in 1. 2. d. 35. a. 5. n. 27. Schmalzg. l. 6. Si dicas, qui obligatur lege*

11.

12.

lege, etiam obligatur non ponere impedimentum legi, alias enim non peccaret qui tempore audiendæ Missæ se voluntariè componit ad somnum.

2. Qui ideo exit ad locum ubi *Trid.* non est receptum, ut ibidem clandestinè matrimonium contrahat, matrimonium in fraudem legis contractum est illicitum & invalidum, ergo. *R.* Manente lege est obligatio non ponendi impedimentum legi. *C.* lege non manente *N.* exiens ad locum ubi non est lex, facit respectu sui non amplius esse legem, statutum enim locale coheret loco, sicut igitur malum non est petere dispensationem, vel rogare Superiorem ut tollat legem, sic nec malum est exire ad alium locum, & facere ut respectu sui non sit lex. *Ad 2.* Quod matrimonium ejusmodi sit illicitum, & invalidum, est ex speciali decreto Urbani VIII. ut dicam *cas. 110. n. 12.*

83. 2. Qui cogitat exire è suo territorio in quo est lex audiendi v. g. Sacrum, si tanto tempore ibidem existat, ut commodè possit audire, habeatque occasionem audiendi, tenebitur audire: probabile tamen etiam est quod si plures Missas potuisset audire v. g. unam horâ octavâ, alteram horâ undecimâ, neglecto omni sacro possit exire ante horam undecimam, quia poterat differre auditionem Missæ usque ad undecimam, & tunc petere dispensationem à lege, quam, ut suppono, novit se impetraturum, ergo etiam poterit tunc exire è loco, & ponere se in statu, in quo non est lex. *Sanch. Reiffenst. num. 36. Herman.*

pag. 38. Sed prior sententiâ uti est magis pia, & tuta, ita & in praxi suadenda: si unicum tantum est Sacrum v. g. horâ octavâ, & adhuc existas in loco, certum est juxta omnes te obligari, quamvis statim post Sacrum velles exire, quia manes subditus statuto locali, illo tempore quo necessariò erat implendum.

3. Discessurus ex loco, ubi non est obligatio jejunii vel abstinentiæ, potes ibi non tantum plenè refici, sed & vesci carnibus: si tamen eodem die venias ad locum ubi est jejunium, distinguendum est, vel enim iste locus est locus tui domicilii, & tunc non potes secundò refici, minus vesci carnibus, quia es subiectus legibus loci; si es in loco peregrino, non teneris speciali jejuniò istius loci, bene tamen jejuniò communi torius Ecclesiæ.

4. An & qualiter peccet qui facit se impotentem ad implendam legem, vel qui ponit impedimentum legi implendæ, est difficillimum judicare: in praxi tenenda sunt seqq. 1. Pleeræque leges humanæ non obligant ut aliquot diebus antecedenter non ponatur impedimentum: Ratio est communis usus & interpretatio, de quibus constat Legislatoribus, hinc non peccat qui die Sabbathi iter vel etiam venationem aggreditur, prævidens se altero die non posse audire Sacrum, nec peccat contra religionem vel jejunium, qui per nimium potum prævidet post aliquot dies se non posse jejunare, audire Missam, legere horas &c. *Dixi 1.* Qui prævidet,

nam

- nam qui ideo ponit impedimentum, ut excusetur à lege v. g. projicit vel donat alteri breviarium etiam aliquot diebus antecedenter, ut non teneatur orare, peccat contra præceptum orandi horas, quia fraudulenter agit contra legem in actu primo obligantem. Aliud est de eo qui ideo de loco exit, vel dispensationem petit, ut à lege eximatur, quia per alium locum vel dispensationem respectu ipsius tollitur lex, per consequens nec in actu primo eum obligat. *Dixi* 2. Aliquot diebus antecedenter, quia si ipso die, quando jam præceptum urget, vel immediate antecedenter ponatur impedimentum v. g. aliquis ipso die festo aut horâ decimâ, vel duodecimâ noctis sine justâ causâ exit, & Missam negligit, indubiè peccat, sic enim habet communis persuasio, & usus, qui est optimus legum interpretes *Gob. in exper. c. 5. n. 4. §. 3.*
17. 2. Præcepta naturalia & divina obligant ut etiam aliquot diebus antecedenter non ponam impedimentum, obinde peccant contra justitiam Pastores, Officiales, famuli, si per nimium potum se prævideant incapaces fore ad obeundos labores ex justitia debitos, item qui per potum, vel per lusum reddunt se impotentes ad solvenda debita, vel ad alendam familiam; qui per iter vel negotia se prævidet impediendum à communione annua, probabilius tenetur prævenire, vel ex post supplere.
18. 3. Quamvis quis obligetur non ponere impedimentum legi, non tamen semper tenetur remove impedimentum aliunde positum, nam *Marchin. R. D. Jansen Pars I.*

Tamb. Suar. La Croix cum communi docent, quod non obliget procurare valetudinem, vel liberationem è carcere, præcisè ut satisfaciam præcepto Ecclesiæ de audienda Missa, vel præcepto naturali de legenda Missa, quando ad eam ex justitia obligor; aut etiam ut satisfaciam præcepto divino de confessione & communione annuâ; è contra si per censuras v. g. excommunicationem, suspensionem, vel interdictum impediatur, plerique docent me teneri petere absolutionem à censuris, quia censura immediatè & directè impediunt ab ejusmodi functionibus, cum ab Ecclesiâ ad illum finem infligantur; hoc autem non facit carcer & infirmitas, *Tamb. L. 3. de Mis. c. 6. §. 1. num. 8. Gob. num. 98. La Croix L. 1. num. 782.* Ratio horum omnium est intentio Legislatorum, quæ ex usu & judicio prudentum rationabiliter colligitur: constat enim Legislatores in una materia facilius permittere impedimentum legis, quam in alia, sic lex jejunii permittit assumi honestum laborem cum jejunio impossibilem, non verò id permittit lex Missæ, vel horarum.

5. Plerumque non requiritur animus satisfaciendi præcepto, sed sufficit quod ponatur materia præcepti, hinc qui audit Sacrum, legit horas, dat eleémosynam immemor præcepti, vel voti, satisfacit, imò quamvis quis habeat intentionem oppositam v. g. per hoc Sacrum, per hanc recitationem horarum, non satisfaciendi præcepto, modò absint reliqua, satisfacit, nec tenetur ad novum Sacrum vel no-

19.

F

v45

42
 vas horas : quod tamen probabilius non tenet de obligatione voti vel debito iustitiæ, nam si nolis per hanc eleëmofynam satisfacere voto, per hanc pecuniam extinguere debitum iustitiæ cognitum, non satisfacis. Ratio horum est, quod obligatio voti, & debiti oriuntur ex liberâ hominis vo-

luntate, ideoque in his obligationibus potest liberè velle perieverare; econtrâ aliæ obligationes oriuntur à voluntate Legislatoris, ideoque non est in potestate subditi, ut politâ materiâ præceptâ perferret obligationem, *Suar. Herinx. Reiffenst.*

n. 45 & seqq.

EXTRACTA TU DE PECCATIS.

CASUS VII.

De natura, divisione, & specifica distinctione peccatorum.

G Orgias miles non obstante quod castitatem & jejunium quadragesimale sibi à Confessario impostum observare voverit, nihilominus carnes edidit 5. Quasunque personas alterius sexus etiam in templo opprimit. 6. Eorumque bona uti & vasa sacra diripit. 7. De variis Fidei articulis dubitat. 8. Et ut licentius vivat, varias hereses amplectitur ibid. Quæritur quot admitterit distincta specie peccata. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit peccatum?

R. I. Peccatum est libera divinæ legis transgressio. Dicitur 1. *Libera*, id est, quæ fiat cum aliqua advertentia, & cogitatione malitiæ, nihil enim

volitum, quod non præcognitum. Dicitur 2. *Divinæ legis*, hoc est, omnis legis in conscientia obligantis, nam omnis obligatio primò & radicaliter est à Deo, qui vult omnia iusta præcepta, etiam humana servari.

R. II. Peccatum dividitur in originale, & personale; *Originale* est quod contraximus in Adamo, quatenus nostræ voluntates in ejus voluntate erant incluse, sicut voluntas pupilli est inclusa in voluntate tutoris, ita ut quod agit tutor quâ talis, etiam censetur agere pupillus; *personale* dicitur quod in propriâ personâ, & voluntate committimus, & hoc secundò subdividitur in peccatum *commissionis*, quo scilicet ponitur actio prohibita v.g. furtum, & *omissionis*, quo omittitur res præ-